

УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО

№9
(вересень 2018 року)

ЛІТАВРИ

kmoun.info
ukrslovo-litavry.org.ua

2 Криваве сторіччя «червоного терору»

3 Коновалець про українську революцію

5 Лицар без страху

8 «Ше.Fest» - 2018

ТАКУ АРМІЮ – НЕ ЗДОЛАТИ!

День навчально-методичного збору розпочався з хвилини мовчання, науково-педагогічний склад військового інституту вшанував пам'ять загиблих учасників АТО. Продовжуючи тему збройної агресії на Сході нашої держави, проводячи відповідні історичні паралелі з часів збройної боротьби ОУН за незалежність України та ролі житомир'ян у цих подіях, до присутніх звернулись почесні гості, які прибули до військового інституту: Богдан Червак – перший заступник Голови Державного комітету телебачення і радіомовлення України, провідник ОУН, автор численних науково-популярних книг з історії України; Борис Гуменюк – поет, письменник, заступник командира добровольчого батальйону ОУН; Олена Галагуза – українська журналістка, громадський діяч, депутат Житомирської обласної ради VII скликання; Андрій Іванюк – журналіст, громадський діяч, Житомирський обласний провідник ОУН.

– Житомир, це те місто, з яким пов'язані важливі героїчні сторінки нашої історії. Саме тут, в Житомирі, почала виходити у тираж газета ОУН «Українське Слово», а потім у Києві та решті міст України. Саме з Житомиром пов'язана діяльність одного з найвидатніших членів ОУН, відомого українського поета Олега Ольжича. На мою думку, саме ця постать є знаковою не тільки в історії української літератури, але й в історії української нації, яка формувалась саме завдяки таким діячам, як Олег Ольжич, – зазначив Богдан Червак.

Під час зустрічі було продемонстровано уривок з документального фільму «Кіндрат». Стрічка розповідає про героя російсько-української війни Василя Кіндрацького, який загинув, захищаючи незалежність України в 2015 році. Про фільм та свій власний досвід участі у бойових діях, розповідав автор ідеї та сценарію фільму Борис Гуменюк.

Про результати боротьби за відродження національної ідентичності українців на теренах Житомирщини з присутніми поділилася Олена Галагуза.

Згодом, почесні гості відвідали музей військового інституту та мали можливість поспілкуватися з курсантами Житомирського військового інституту імені С.П. Корольова.

Прес-служба Житомирського військового інституту ім. С.П. Корольова

Олександр КУЧЕРУК,
Директор Бібліотеки ім. О. Ольжича

КРИВАВЕ СТОРІЧЧЯ «ЧЕРВОНОГО ТЕРОРУ»

5 вересня – день пам'яті жертв російсько-більшовицького терору в Україні. Сто років тому російсько-більшовицький уряд у Москві на чолі з Леніним ухвалив декрет про запровадження на державному рівні «червоного терору» з метою придушення і знищення не лише противників їхнього режиму, але й масового знищення та ув'язнення в концтаборах цілих верств і прошарків населення. Ця дата також прив'язана до 1937 року, коли до Києва прибула з Москви спецгрупа, яка і розкрутила чергову хвилю терору і репресій проти українства і України.

Проте перша велика хвиля російсько-більшовицького терору припала на січень-лютий 1918 року, коли Київ на якийсь час захопили більшовицькі війська на чолі з недавнім жандармським офіцером М. Муравйовим. Член Центральної Ради С. Єфремов, який залишився в окупованому Києві, промовисто охарактеризував той короткий період російсько-більшовицької окупаційної влади у Києві: «Божевільня й страх літав над містом і дедалі набирал таких огидних форм, що дихати робилось неможливо».

Червоний терор у Києві (і не лише тут) за короткий час перебування в місті більшовицьких окупантських військ був «надпродуктивним», число вбитих обраховувалося за різними даними від 2 до 5 тисяч осіб, переважно це службовці, військові, інтелігенція, робітництво та військові, за більшовицькою термінологією «контрреволюціонери», були серед загиблих і цілком випадкові особи. Одночасно прокотилася хвиля мародерства, насильства і грабунку.

Одним з місць масових розстрілів і поховань став Маріїнський парк. В палаці ЧК вершила «правосуддя», тут утримували в'язнів і заручників, а парк став місцем розстрілів. Тіла скидали до викопаних ям і загортали землею, так що місце поховання виділилося лише перекопаною ділянкою землі.

Серед розстріляних російсько-більшовицькими окупантами Генеральний секретар земельних справ уряду УНР Богдан Зарудний, член Української Центральної Ради Леонард Бочковський та співробітник (редактор) газети «Народна воля» (орган Центрального комітету Всеукраїнської ради селянських депутатів), член Центральної Ради Ісак Пугач.

Як писала по свіжих слідах, після звільнення Києва від російсько-більшо-

Похорон жертв червоного терору у Києві. 10 березня 1918 р.

вицьких військ, газета «Боротьба» «ще недавно були вони всі між нами, в тісному товариському гурті. Коли над Києвом літали шрапнелі і на вулицях свистіли кулі, гурток наших товаришів, обурений тим що сталося, затривожений майбутнім нервово обмірковував біжучі події. Вони всі були з нами і своїм веселим настроєм вливали світло спокою в загальну тривогу. Немов сьогодні бачу схоже на Христове обличчя Бочковського, дитячу усмішку Зарудного і добродушний усміх Пугача. ... всі три сиділи в помешканні Пугача і пили чай. В кімнату увійшли матроси і попрохали посвідчень. Не знаючи про те, що Київ в руках більшовицького війська, показали посвідчення членів Центральної Ради. «Нам таких і треба», — відповіли матроси і повели їх до палацу... Був сонячний, чудовий зимовий ранок. ... У вечері в Маріїнському парку їх розстріляно».

За інформацією Червоного Хреста: «У Києві за 10 день більшовицького панування розстріляно було більше 5 тисяч чоловік, що більшовики вважали контрреволюціонерами. Особливо багато розстрілювали «красногвардейці» Муравйова у перші дні панування більшовиків – 26, 27, і 28 січня (дати за старим стилем – Авг.). Тоді в Маріїнському парку (коло палацу) безперестанно розлягались постріли. Розстрілювали

людей цілими гуртками по кілька десятків душ. [...] Самих українців-гімназистів, які були в бойовому курені есерів та у «Вільному козацтві» 21, й залишилися у Києві, коли інше військо вишло, розстріляно 168 душ. З «Морського куріння» 22 розстріляно було 25 матросів, які навіть не билися із більшовиками, а «додержували нейтралітету». Газета вказує, що «крім Маріїнського парку багато розстрілювали більшовики людей ще на Черепановій горі (за фабрикою Дувана 24), на Лабораційній та Діловій вулицях і по інших місцях».

Більшовицьке джерело визнало де-що менше число жертв: «Рахуючи тих, що їх було розстріляно на вулицях від терору, коли військо вдерлося до міста ... загальну цифру жертв від більшовицького наступу на Київ навряд чи можна вважати більшу над 1500-2000 чоловіка».

А так писав учасник і свідок подій генеральний секретар продовольчих справ УНР М. Ковалевський: «У Маріїнському парку, де стояв самітний царський палац, урядова штаб Муравйова і ЧК під проводом завжди п'яного чекіста Полуянова. Сюди звозили червоногвардійці арештованих киян і тут же в Маріїнському парку їх розстрілювали. Число жертв більшовицького терору ніколи не було усталене, але воно ся-

гало на підставі наших обрахунків щонайменше п'яти-шести тисяч. Київ заплатив дорогу ціну за це перше знайомство з більшовиками».

А це свідчення росіянина: «Розкидані на площі і по доріжках парку роздягнені тіла, між якими бродили голодні собаки; всюди кров, просочений сніг, багато лежали з всунутим в рот «червоним квитком», у деяких пальці були складені для хреста. ... Але не встигла ще земля увібрати пролиту кров, як нова влада організувала 3 лютого, тобто через тиждень, з великою помпою цивільні похорони «жертв революції». Ховали 300 людей, в більшості невпізнаних невинних жертв...». Власне більшість з тих, що були опізнані, родичі ховали самостійно на міських кладовищах.

В березні 1918 після повернення до Києва української влади була проведена ексгумація частини поховань. Опублікований в пресі 6 (19) березня 1918 року наказ Київського губерньського коменданта К. Прісовського повідомляв, що «Під час большевицького повстання в Києві по усіх усядах зосталося багато трупів убієних, переважно українців, які не були поховані більшовицьким урядом. Похорон жертв відбудеться 10 березня. Тому наказую Миському самоврядуванню і всім громадянам вжити всіх заходів, щоб трупи були знесені в анатомічний театр і Олександрівську лікарню і, по можливості, опізнані».

Зазначимо, що тоді ж значну частину жертв більшовицького погрому в Києві було поховано в іншому місці – на Звіринецькому братському кладовищі, де в братській могилі були поховані усі загиблі. Кого вдалося опізнати родичам, то їх перепоховали на міських кладовищах. Частина же вбитих після відспівування залишили в могилі в парку, на якій установили хреста. Поховання жертв червоного терору відбувалися напівстихийно і хаотично. Визначити число похованих жертв в Маріїнському парку неможливо, йдеться про одну-дві тисячі, так само не можливо локалізувати місця цих поховань.

За свідченнями очевидця М. Полетика, Маріїнський парк був перетворений в могильник, «трупний запах два роки отруював повітря для мешканців Інститутської і Олександрівської вулиць» вони неодноразово зверталися до міської влади з прохання вжити відповідних заходів.

Такою була перша хвиля терору, потім настали 1919, 1932 – 33, 1938, 1941 і далі...

«ПОНАД УСЕ ХОЧЕ ЖИТИ!»

Людмила Коваленко невомний волонтер, яка вже чотири роки майже щодня їздить з Борисполя до Києва у волонтерську групу «Вежа над Дніпром» та плете маскувальні сітки. У неї вдома, у ванній надворі фарбують тканини

для них, також готують «Енергетичні набори» для снайперів та розвідників. В минулому вчителька, а раніше ще й волонтер в військовому госпіталі – дуже добра і чуйна жінка.

Її син Віктор бореться з важкою хворобою – у 2011 році в юнака вия-

вили лімфобластний лейкоз – рак крові. Тоді спільними зусиллями вдалося зібрати необхідну суму на лікування та побороти недугу.

Однак хвороба повернулася. Стався рецидив. Цього разу для одужання юнаку необхідно зробити пересадку кісткового мозку. Це складна та дорога операція, яку в Україні не роблять. Вартість лікування – щонайменше 100 тис. доларів. Разом ми можемо допомогти. Кожна перерахована гривня може врятувати життя.

У свої 23 роки він понад усе хоче жити, адже ще стільки планів і мрій.

Реквізити для допомоги:

Карта ПриватБанку –
5363 5426 1014 5618,
отримуєч
Темний Віктор Сергійович

Номери телефону батьків:
0679382421
Людмила Вікторівна
0673072413
Сергій Михайлович

ДОРОГІ ЧИТАЧІ!

Ми цінуємо вашу підтримку та довіру. Дякуємо, що ви з нами. Протягом останніх трьох років наше видання безкоштовно поширювалося у 19 областей України, знову проведення АТО, а також за кордон. Повідомляємо, що можна оформити передплату на рік. Газета виходить один раз на місяць, обсягом 8 стор. Орієнтовна вартість передплати на рік: 82 грн. 44 коп. Передплатний індекс: **60277**. Відтепер найважливіші та актуальні матеріали ви зможете отримувати вчасно з доставкою додому! Передплатити можна у відділеннях поштового зв'язку (Укрпошти); в операційних залах поштамтів; на сайті ДП «Преса»: www.presa.ua

Дякуємо, що підтримуєте часопис з віковою традицією.

Редакція газети «Українське слово – Літаври»

Юрій ЧЕРЧЕНКО,
кандидат історичних наук

ЄВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ ПРО УКРАЇНСЬКУ РЕВОЛЮЦІЮ

Відзначення 100-річчя Української революції відносить нас весь час думками до подій 1917 – 1921 років. Ми звертаємося до історичних документів, мемуарів, тогочасних газет, щоби відчутти дух тих подій, черговий раз проаналізувати причини поразок й винести щось корисне для рішення завдання зміцнення нашої держави в сучасних умовах неоголошеної війни з Росією. Серед таких історичних матеріалів дуже цінною є книга спогадів Євгена Коновальця «Причинки до історії Української революції».

Спогади Євгена Коновальця про історію створення Галицького-Буковинського куреня і корпусу Січових стрільців є важливим джерелом історії Української революції. Євген Коновалець як командир корпусу був в центрі подій. До того ж, спогади писалися на початку 1920-х років, практично через два роки після закінчення бойових дій, так би мовити по «гарячих слідах» тих подій.

Євген Коновалець, як відомо, був активним учасником революційних подій в Україні. Він ще в молодості переймався громадською діяльністю, зокрема участю в студентському русі, був членом головної управи «Українського студентського союзу» у Львові. З початком Першої світової війни Євгена Коновальця 2 серпня 1914 р. призвали до Австрійської армії – до лав 19 львівського полку «Landwehr». Після закінчення 4-місячного навчального курсу в Стирії біля Грацу (Австрія) Коновалець отримав чин кадета-аспіранта (тобто кандидата на запасного офіцера) і повернувся до свого полку. А вже в червні 1915 р. під час наступу на гору Маківку в Карпатах потрапив до російського полону. Влітку 1917 р. Євген Коновалець тікає з табору в містечку Дубовка поблизу Царицина і дістається до Києва. З того часу він бере активну участь в революційних подіях в Києві. Євген Коновалець був одним з тих, хто створював військову формування Січових стрільців, а згодом очолив корпус і командував ним аж до кінця 1919 р.

Після саморозпуску корпусу Січових стрільців в грудні 1919 р. Євген Коновалець виїхав з України. Іван Кедрин-Рудницький в своїх спогадах про зустрічі з Євгеном Коновальцем у Відні протягом 1920 – 22 років писав, що Коновалець думками часто вертався до подій Української революції переосмислюючи те, що відбувалося в ті буремні роки. Інколи він висловлював жаль щодо своїх помилок, говорив що зараз чинив би інакше. Іван Кедрин писав, зокрема, так: «Пригадую, що, наприклад, він із сарказмом говорив про себе, мовляв, на жаль, за української революції у Києві він не мав тих прикмет, що їх його противники закидали йому як хиби: рішучості й безоглядності в боротьбі з російськими більшовиками та тими українцями, які захопившись комунізмом, насправді підсилювали анархію та допомагали підірвати молоду Українську Народню Республіку. Тоді, у Відні, Коновалець жалував, що під натиском з боку різних ультрадемократів, які опанували профспілки у Києві звільнив тих, які організували змову проти Центральної Ради. «Коли б я тоді мав той розум і досвід, що маю тепер, то був би розстріляв тих нібито професійних діячів, а не звільнив їх». Так само, Коновалець визнавав за свою помилку те, що він не прийняв пропозиції, зробленої йому в період Трудового Конгресу у Києві, щоб він, як командир Осадного Корпусу Січових Стрільців і Києва, перебрав військову диктатуру. Він виправдував тодішнє своє ставлення браком досвіду і відваги керувати державними справами у ході війни та революції».

Іван Кедрин-Рудницький мав безпосереднє відношення до створення кни-

ги спогадів Євгена Коновальця. Він так само як і Є. Коновалець був вояком Австрійської армії, пройшов російський полон, воював в Армії УНР. До того ж Кедрин був професійним журналістом – з вересня 1922 року він працював в редакції найбільшого українського щоденника в Західній Україні міжвоєнного періоду, газеті «Діло». На початку 1920-х років члени Стрільської Ради прийняли рішення написати історію корпусу Січових стрільців. Але через те, що під час відступу довелось залишити архів корпусу «за Збручем» на території, яку захопили більшовики, то історію довелось писати головним чином по спогадах. Часу пройшло небагато й тому картини славної історії українських добровольців було відтворити легше. Було прийняте рішення підготувати збірник, який би складався зі спогадів військових та державних діячів, а

також белетристичної частини, яка б врівноважувала науково-публіцистичний характер історичної частини та робила цей збірник доступним для широких кіл. Влітку 1921 р. керівники Січового стрілецтва запропонували Іванові Кедрину-Рудницькому стати головним редактором цього збірника. Крім того, історичну частину збірника мусів редагувати також відомий діяч Стрільського руху командир полку в корпусі Січових стрільців Василь Кучабський.

В цьому збірнику планувалося опублікувати й спогади Євгена Коновальця. Для запису спогадів Євгена Коновальця влітку 1923 р. Іван Кедрин провів цілий місяць з родиною Коновальців у Фюссені (Баварія). «Тоді саме у Фюссені Коновалець і я ходили щодня на прогулянку чудовою околицею цього баварського містечка. Він оповідав мені різні військово-історичні подроби-

ці з свого перебування в Армії УНР, я робив записки і на їх підставі описував ті спомини. Вечорами ми все те устійнювали і вигладжували».

Крім споминів Євгена Коновальця в збірнику ще були розділи Василя Кучабського, Марка Безручка, бібліографія укладена Іваном Шендриком. Альбом був ілюстрований оригінальними малюнками, серед них баталістичні образи роботи Леоніда Перфецького. Всі ці матеріали були передані до берлінського видавництва «Українське слово», яке очолював пан Крига, й мали бути надруковані в одній з найкращих друкарень у Європі – друкарні Ельснера в Берліні. Але видавництво збанкрутувало, збірник не був опублікований і навіть частина ілюстрацій була втрачена. Врешті цей збірник під назвою «Золоті ворота» було опубліковано у Львові в 1937 році у видавництві «Червона калина». Однак, спогадів Коновальця там вже не було, бо за часів польської окупації західноукраїнських земель опублікувати їх було неможливо, позаяк керівника УВО і ОУН в Польщі вважали державним злочинцем.

Але, ще в другій половині 1920-х років, коли було ясно, що збірник не буде опублікований ближчим часом у первісному вигляді, Євген Коновалець передав свої спомини до органу Проводу Українських Націоналістів журналу «Розбудова нації», редакція якого знаходилася в Празі, й вони були опубліковані в кількох номерах під назвою «Причинки до історії ролі Січових Стрільців в Українській революції». За свідченням головного редактора збірника Івана Кедрина-Рудницького текст, який опубліковано в «Розбудові нації» дещо відрізнявся від того матеріалу, що готувався до збірника «Золоті ворота». Його скоротили. «Між іншим, пропущено дуже важливий, з військово-історичного погляду, і цікавий розділ про те, як Стрільська Рада, вже поза територією України, делегувала була двох своїх членів – один з них, напевно, Ярослав Чиж, – до штабу Армії УНР і Юзефа Пілсудського з таким пляном: Армію УНР, яка перебувала на крайньому правому крилі проти-більшовицького фронту, відтягнути в Карпати і там доповнити її бригадою, яка перебувала в Німецькому Яблонному з тим, щоб після того вона вдарила на більшовиків з півдня. Польський штаб, шефом якого був ендек Розвадовський, відкинув цей плян із зрозумілих причин. Поляки не хотіли чинити нічого, що могло збільшити збройну українську силу, яка, у випадку прогри, могла б перейти радше на чехо-словацьку територію».

Спогади Євгена Коновальця, які були опубліковані в 1928 році в перших шести номерах журналу «Розбудова нації», згодом без змін вийшли окремим виданням. В 1969 р. за кордоном в США збірник «Золоті ворота» було перевидано під назвою «Корпус Січових Стрільців». Крім опублікованих в «Золотих воротах» матеріалів було вміщено низку нових та виправлені деякі помилки. В цьому варіанті збірника вже публікуються спогади Євгена Коновальця в тому варіанті, який друкувала «Розбудова нації».

В передмові до видання 1928 р. Євген Коновалець писав, що його спомини мають дати матеріал першому історичу української революції, що не буде цікавитися настроями того чи іншого революційного діяча, а тільки голими фактами.

26 серпня 2018 року у Чернігові помер Валерій Сарана, український державний і громадський діяч, перший голова Чернігівської краєвої організації Народного Руху України (1990 – 1992), член оргкомітету Установчого з'їзду Народного Руху України (1989), заступник голови Чернігівської обласної державної адміністрації з гуманітарних питань (1992 – 1994).

Валерій Юрійович народився 29 травня 1947 року у Києві. Після переведення батька в Чернігів, переїхав у 1952 році до цього міста, де навчався у першій школі.

У 1965 – 1970 роках навчався у Київському інституті народного господарства імені Д. Коротченка. Після проходження служби в армії, працював у фінансових установах Чернігова, викладав у Чернігівському юридичному технікумі.

З кінця 1980-х років активно включився у боротьбу за незалежність України. У 1989 році разом з Василем Чепурним, Владиславом Савенком, Анатолієм Лашевським, Олексієм Івченком, Леонідом Отрюхом, Богданом Луцвим та Владиславом Бойком став засновником Чернігівського обласного товариства української мови імені Т. Шевченка, де був обраний заступником голови.

9 липня 1989 року на установчих зборах Чернігівської краєвої організації Народного Руху його обрано співголовою організації. Валерій Сарана очолив чернігівську делегацію на Установчий з'їзд Народного Руху України за перебудову, у складі якої був і Левко Лук'яненко. На цьому доленосному для визвольної боротьби форумі взяв участь не тільки як делегат, а також і як член оргкомітету.

6 жовтня 1990 року його обрано головою чернігівського Руху, який він очолював до 14 квітня 1992 року.

Мітинги, якими часто керував Валерій Сарана, розбудили сонний Чернігів і всю область, на них вперше були підняті синьо-жовті прапори, пролунали вимоги позбавлення КПРС керівної ролі, слова про незалежність України. Походи «Дзвін-90» у 1990 році та «Козацькими шляхами» у 1991 році, які проводили товариство української мови імені Т. Шевченка та Народний Рух, стали важливими віхами подолання комуністичної гегемонії у свідомості жителів Чернігівщини, викликали великий резонанс, поклали початок відродженню Батурина та доброї пам'яті про гетьмана Івана Мазепу.

29 січня 1991 року Валерій Сарана очолював делегацію Народного Руху на першому публічному вшануванні по-

ПІШОВ ІЗ ЖИТТЯ БОРЕЦЬ ЗА СВОБОДУ І НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ ВАЛЕРІЙ САРАНА

двигу героїв Крут на місці бою з російськими більшовицькими військами. Тоді було встановлено березовий хрест. Відтоді щороку 29 січня на цьому місці вшанується пам'ять захисників УНР вже на національному рівні.

Переслідувався КГБ, зокрема, за доставку з Вільноса нелегальної чернігівської газети «Громада».

Від чернігівської «Просвіти» на виборах до Верховної Ради у березні 1991

року Валерія Сарану було висунуто кандидатом у депутати по Новозаводському виборчому округу. «Компартійні органи вели активну пропагандистську роботу проти мене, як кандидата, що представляв політичну силу – Рух, який протистояв КПРС. У дискредитації мене КПРСівські агітатори не гребували нічим. Вони звинувачували мене у всіх смертних гріхах, мислимих і немислимих», – згадував Валерій Сарана.

Для боротьби з рухівським кандидатом було створено обласний штаб на чолі з другим секретарем обкому КПРС Павлом Мисником. У другому турі Валерій Сарана програв вибори номенклатурному кандидату, як вважають рухівці, внаслідок фальсифікацій.

19 серпня 1991 року під час ГКЧП разом з головою обласного товариства української мови імені Т. Шевченка Василем Чепурним підписав телеграму Президії Верховної ради УРСР: «Протестуємо проти московського двірцевого перевороту. Такий Союз Україні не потрібен. Вимагаємо негайного виходу України зі складу СРСР».

У 1991 році на перших виборах Президента України був довіреною особою кандидата на посаду Президента В'ячеслава Чорновола у Чернігівській області.

Валерій Юрійович взяв активну участь у розбудові молодої відновленої Української держави.

У 1992 – 1994 роках працював заступником голови Чернігівської обласної адміністрації з гуманітарних питань, у 1995 – 1996 роках – викладачем у Чернігівському державному інституті економіки та управління, у 1996 – 1997 рр. – керівником апарату фракції Народного Руху у Верховній Раді України, 1998–2002 рр. – головним консультантом управління внутрішньої політики Адміністрації Президента України, у 2003 р. очолював одне з управлінь Державного комітету України з інформаційної політики.

У 2003 – 2006 рр. – генеральний директор Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній», 2006 – 2007 рр. – заступник начальника управління культури і туризму Чернігівської обласної державної адміністрації.

Символічно, що вже пенсіонером саме він у 2007 – 2012 роках був керівником будівництва та першим директором Меморіального комплексу «Пам'яті героїв Крут». Як і те, що напередодні 27-ї річниці Незалежності України Валерій Сарана разом із побратимами створив обласний громадський комітет із вшанування пам'яті Героя України Левка Лук'яненка.

УІНП

Провід ОУН висловлює глибоке співчуття родині і друзям покійного. Пішов із життя визначний діяч українського націоналістичного руху. Україна і ОУН втратила вірного сина держави і нації. Світла пам'ять про тебе, друже, завжди залишиться в наших серцях!

РІВНЕНСЬКА ОБЛРАДА ПРОСИТЬ ВШАНУВАТИ НА ДЕРЖАВНОМУ РІВНІ ЗАСНОВНИКА УПА «ПОЛІСЬКА СІЧ»

На сесійному засіданні Рівненської обласної ради депутати ухвалили звернення до Президента України та Верховної Ради України щодо вшанування на державному рівні пам'яті засновника Української Повстанської Армії «Поліська Січ» Тараса Бульби-Боровця.

У преамбулі звернення зазначається, що депутати Рівненської облради підтримують пропозиції учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Тарас Бульба-Боровець – син землі поліської».

«З метою вшанування пам'яті народного отамана Волинського Полісся, засновника Української Повстанської Армії «Поліська Січ» Тараса Бульби-Боровця та його бойових побратимів, просимо Президента України та Верховну Раду України:

1. Встановити дату 28 червня, як день створення Української Повстанської Армії «Поліська Січ» та щороку проводити в цей день відповідні урочисті заходи.

2. Нагородити головного командира УПА, генерал-хорунжого Тараса Дмитровича Бульбу-Боровця, повноважного представника уряду Української Народної республіки в екзилі одним із військових орденів незалежної України (посмертно).

3. Доручити Міністерству освіти і науки України внести до підручників з історії України для загальноосвітніх шкіл та вищих навчальних закладів спеціальний розділ про Українську Повстанську Армію «Поліська Січ» та Олевську республіку», – зазначається у зверненні.

Агенство ЗІК

Закінчення. Початок у попередньому числі.

Улас Самчук. Лицар без страху і догани. Календар-альманах «Новий шлях». Торонто. 1977. С. 48-55.

А коли виникають бурхливі Карпатські події 1938 – 39 років, він там уже заступник голови проводу А. Мельника, в самому центрі подій – Хусті в товаристві таких приречених, як Роман Шухевич (Шука), Михайло Колодзінський (Гузар), Зенон Коссак (Гарнавський), з цілим штабом завзятух казарлюг боротьби, які отаборились в Січовій Гостинниці міста, кімната число один («Одинка»), звідки й керували цілою тією короткою, але буревійною веремією.

Ми займали з ним одну з кімнат так званого Національного Дому, купленого на засоби українців Америки для потреб ОУН. Ранне, біля сьомої години, вставання, пізніше, біля першої ночі, лягання... Встаючи, ми часто для бадьорости, щось співали (він басом, я тенором) і нашою улюбленою нотою була пісня про бравурну вдову, яка «на смерть не дбає, з гостоньками гуляє». Снідали і взагалі харчувалися, або то в Січовій гостинниці, але переважно в невеличкій їдальні зі скромною назвою Січова Молочарня, якою заправляла спочатку ділова пані-матка Михалевич зі своєю дочкою Веронікою, а згодом перейняв її відомий автор відомого «Холодного Яру» Юрій Горліс-Горський, у якого можна було дістати не лишень молоко, але й справжню козацьку запіканку з породи Запри-Дух, що одначе рідко траплялося, бо модерні січовики менше злягалися зі запри-духами, а більше з свято-духами типу Юрія Переможця... («Нам допоможе святий Юрій»).

Безконечні засідання, наради, з'їзди, роз'їзди. Не раз, після довгих нарад на «Одинці», ми ще довго обговорюємо справи перед сном дома. Жилося, як на вулкані, день-щодень нові несподіванки, здебільша гострі і загрозливі, як от всілякі витівки чехів з їх капошним генералом Прхалою, безконечні пограничні інциденти з братами поляками на півночі, або вражими мадярами на півдні, до того наші внутрішні кві про кво між урядом країни і проводом націоналістів, які мали чимало розбіжностей в поглядах на різні справи і які вимагали чимало дипломатичности, щоб втримати між ними рівновагу. Не раз Ольжич вирижав мене на аудієнцію до «батька Волошина», з яким у мене втримувались ще віддавна добрі стосунки, з місією полагодження тих чи інших задержаних справ. Нашим добрим атутом в цій розгрітій поглядів, було те, що особистим секретарем у батька прем'єра був Іван Рогач, член ОУН і мій добрий особистий приятель... Як також мої приятельні стосунки з міністром Юліаном Ревасем, головним промотором діяння уряду, разом з його секретарем Андрієм Вороном, у якого я бувало ще до цих подій гостював у його Севлюші, де той учителював...

А різниці між нами і урядом були різні... Передовсім, наше походження. Ми зарозумілі галичани та емігранти, а вони горді автохтони та з роду-прароду вдома. Ми робили більше натиску на організацію військової сили, мали під своєю контролею Карпатську Січ та шукали засобів її озброєння, а вони більше вповали на добру волю Праги і організацію політичної партії, якою було авторитарне Українське Національне Об'єднання. Змагання за місця, за посади, за впливи, а сума суммарум, за владу. Я вперто радив Ольжичеві не впадати в патетичну екстремність, а всіма засобами шукати співгри всіх наших сил, яких було, в порівнянні з нашими контрасилами, так мало. Ця філософія не була чужа і для Ольжича, моїм «горохом об стіну» було завжди «де згода в семействі», а тому наші з

ЛИЦАР БЕЗ СТРАХУ

Улас Самчук про Олега Ольжича

Улас Самчук

Олег Ольжич

ним акції не викликали суперечностей і нам щастило лагодити навіть досить гостростильні випадки з урядом і при цьому згадуються навіть приязні наші моменти, от хоч би наше велике дипломатичне прийняття в Національному Домі під команду нашого сеньора дипломатів часів УНР з вихованням царського часу, Миколи Галагана, на якому були присутні міністр Юліан Ревай зі своїм секретарем Вороном, шеф пропаганди уряду Володимир Комаринський, від духовної влади, правлячий єпископ Нарадій, який недавно прибув з Бачки в Югославії і зі своїм секретарем, патріархального вигляду, василиянином о. Решетилом. Був там також німецький консул (прізвище забулося) з жінкою... Були представники Січі, головний комендант Дмитро Климуш, преси – шеф Українського Бюро в Берліні Володимир Стахів і чимало інших, імена яких затираються давниною...

Не всім було тоді знано, що головною пружиною діяння націоналістичного сектора цих подій був Ольжич, який користувався беззастережним довір'ям і респектом всіх своїх співробітників і мав безпосередній, майже щоденний, зв'язок з Головою Проводу полковником Мельником, який перебував тоді у Відні, чи то засобами телефонного сполучення, або через окремого кур'єра, яким був тоді Юліан Хименець. Події розгорталися швидко, виглядали вибухово, вимагалося щоденного поготівля і нарешті зрив, удар, розгром.

І на закінчення, всі ми опинилися в полоні угорським невеликої тячівської в'язниці, до якої збито було сотні люда. Розуміється, ми мали можливості завчасно уникнути цього фіналу, могли бодай виїхати разом з урядовими чинниками після закінчення першої сесії Карпатського сойму, але ми були військові, до того націоналісти і нашим обов'язком було виправдати свої моральні засади. Агонію з 14 на 15-те березня ми пережили в Хусті на своїх постах... Ольжич у штабі Січової Гостинниці, то ж то мені довелося перебувати ніч в головному, нашвидко зорганізованому штабі оборони, під керівництвом полковника Сергія Єфремова, Михайла Колодзінського та сотника Чорного, що примістився в опорожненому будинку

уряду, в бувшому кабінеті прем'єра Волошина, де я виконував несподівану роллю радіо-звітодавця загального стану наших фронтів. Ніколи не забуду тих наших, переважно ура-батьорих і фатально вигаданих звідомлень, якими ми намагалися рятувати безнадійно розпачливе наше становище... А відходили ми різними дорогами вже тоді, коли мадярські танки були під самим Хустом, а мадярські партизани відрізали нам дорогу відступу на схід в напрямку Румунії... Додавши до цього ворожий кордон з Польщею, ми опинилися в повному оточенні безнадійно нерівного змагу, з якого багатьом не вдалося вийти живими, а в тому також загинув мій добрий друг полковник Колодзінський, прекрасний, діловий Зенон Косак, мій особистий, довголітній друг і співробітник Іван Паламорчук...

З Ольжичем ми знов зустрілися аж 16-го березня, але вже в переповненій до краю Тячівській в'язниці, куди він потрапив з цілою групою «культурників», між якими були Микола Мирський, Михайло Мухин, Михайло Михалевич, Олег Лашенко, Юліан Хименець з цілим рядом інших подібних імен. Його вигляд і настрої віддзеркалював яскраво наслідки пережитого минулих днів. Витягнуте, запале лице, до краю втомлений погляд, зім'яті, заляпані болотом одяг. Але мораль його і всіх нас лишалась незломною. Три дні нам не дали харчів, але дарма. Ми могли, сидячи стиснуті на брудному помості, не лишень завзято ділитися враженнями пережитого, але й навіть співати «гей, чи пан, чи пропав» та жартувати, пригадуючи запорозького січовика, який сидючи на палю, мав казати до свого ката, – поверни мене до тебе задом, бо я не хочу бачити твоєї бридкої пики...

Наші переживання були неописально прикрі, лишень ми знали, що на цьому наша справа не закінчилась, що це тільки її початок, що нас чекає багато більших і багато складніших подій, до яких ми мусимо бути готовими.

Нам з Ольжичом, як також кільком іншим, майже чудом, пощастило, по трьох днях, вирватися з тячівського полону, але решту наших друзів, було відслано до концентраційного табору в Ніредьгазі на Мадярщині, звідки вони, по кількох місяцях, вийшли ледве живими.

По певному, повному пригод, часі, через Відень, назад в Празі, ми бачимось з Ольжичем дуже часто. Тепер його постійним товариством є військовики, політики, діячі культури. Генерал Всеволод Петрів, Микола Галаган, Леонід Білецький. Діячі різних угруповань нашої політики. Наближалися нові судьбоносні події наступних років цієї великої епохи, перед нами стояло дуже непевне і дуже небезпечне майбутнє. Організація Українських Націоналістів, раптом, сливе за одну ніч, розбивається на дві ворогуючі частини, багато молодих, енергійних людей, а в тому і близьких друзів Ольжича, займають протилежне від нього становище, часто гостро вороже, часто самоніжне. Ольжич переживає це гостріше, ніж угорський полон, переважно мовчазно, дуже достойно, з почуттям моральної і інтелектуальної вищости супроти своїх «противників».

З цим почуттям зустріли ми події 22 червня 1941 року. Вже в квітні цього буревійного року Ольжич залишає Прагу і від'їжджає до Кракова, де гуртували свої фаланги головні сили обох ворогуючих частин колишнього могутнього ОУН. І невдовзі я дістав від нього телеграму негайно приїжджати також туди, і вже в кінці травня, ми знов там зустрілися на відомій Зеленій вулиці, де містилася головна квартира ОУН мельниківського крила і де Ольжич мав свій окремий робочий кабінет. Починається нова, кількарічна епоха, виповнена безліччю різноманітних подій, у якій роль Ольжича виняткова важуча. Ці наші випадкові сторінки не зможуть висловити її ані приблизно. Індивідуальність Ольжича, на тлі тих подій з його трагіфіналом фатального Саксенгавзену, вимагає окремої, основної розвідки і було б дуже вказаним, коли б у нас знайшлися для цього люди, час і засоби, які змогли б таке завдання виконати. Ольжич бо винятково оригінальний, складний і багатогранний персональний на тлі тих великих подій недавнього минулого, яке одначе, в перспективі нашого часу, віддалене на ціле своєрідне тисячеліття. Це вже історія. «Багато був він більш, ніж сірий і камінний його вірш... Ще княжая була на нім кольчуга», цілком годимось ми зі Стефановичем.

Сергій КОТ,
кандидат історичних наук

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

П. Порошенко. На думку переважної більшості експертів, як діючий Президент України він найкраще проявив себе саме у зовнішній політиці. Одним із беззаперечних його досягнень називають завершення в умовах війни з Росією складного і тривалого переговорного процесу по укладанню та практичній імплементації договору про асоціацію з Європейським Союзом. При цьому йому вдалося організувати подолання прямого спротиву з боку прихильників Путіна і Росії у Голландії, які висунули ряд неприйнятних додаткових умов та змогли нав'язати скандальний референдум з цього приводу з метою заблокування укладання договору про асоціацію.

В тому числі безумовним успіхом П. Порошенка називають запровадження безвізового режиму між Україною та ЄС, що є складовою частиною договору про асоціацію. Станом на початок серпня ц.р. безвізом вже скористалися один мільйон українців. Щодо би до Європи виїжджає від 9 до 12 тис. осіб. При цьому загалом зафіксовано понад ніж 21 мільйон перетинів кордону з ЄС. Найчастіше цією можливістю користуються жителі Західної України. Загалом вільний виїзд до Європи став важливою частиною прав і свобод в Україні, зближення України та Європи на рівні громадян.

Протягом відносно короткого часу внаслідок зближення з Євросоюзом відбулися радикальні зміни стосовно структури експорту України. Сприяло цьому значне збільшення експорту продукції з України до ЄС на тлі одночасного згасання економічних відносин з Росією. З 2013 по 2017 рік український експорт до Росії впав майже в 18 разів – з \$ 15,1 млрд до \$ 852 млн. В цей же час український експорт в ЄС збільшився до \$ 20 млрд. А згідно з даними останніх досліджень, буквально влітку цього року зростання експорту з України до ЄС по окремих групах товарів складає до 16% у місяць. В свою чергу, зростання експорту до ЄС засвідчує перебудову українських виробництв для виготовлення продукції високої якості. Її сертифікація у ЄС автоматично відкриває для українців інші великі ринки збуту в Азії, на Близькому і Далекому Сході. Ми стаємо важливою частиною глобальної економіки, а в сенсі продовольчої безпеки Україна чим далі стає потужним світовим гравцем. Як наслідок цих тенденцій, падіння української економіки, нарешті, зупинилося і почалося її поступове зростання. Експерти вважають, що воно ще є недостатнім, але воно є. За даними уряду, українська економіка поступово зростає вже п'ятнадцять кварталів поспіль. Приріст ВВП 2017 року становив 1,9%, 2018-го досягне 3%, а в 2019-го – прогнозується зростання у 4%. Перші ознаки поліпшення економіки відразу ж відчули іноземні інвестори – останнім часом в Україні відкрилося 60 нових заводів, які дали тисячі робочих місць. А за індексами зручності ведення бізнесу Україна піднялася зі 153-го на 76-те місце у світі.

Разом з тим зближення з ЄС викликало і негативні наслідки, подолати які поки що не вдається. Відчутна різниця у заробітній платні в сусідніх країнах – членах ЄС та Україні спровокувала значний відтік кваліфікованих кадрів працівників з України, які вже сотнями тисяч і мільйонами ідуть туди на заробітки. Вони переселяють родину в Україну до 9 млрд. дол. коштів на рік. І це найбільше на сьогодні джерело інвестицій в Україну. Але все більш відчутним стає брак робочої

ДУМКИ ВГОЛОС

НА СТАРТІ: ПОРОШЕНКО VS ТИМОШЕНКО

Петро Порошенко

сили на батьківщині, що починає уповільнювати темпи економічного розвитку України. Були випадки, коли збудовані закордонними інвесторами заводи в Україні мають труднощі із забезпеченням свого виробництва українськими робітниками. Підвищення життєвого рівня українців в Україні називають єдиною можливістю зупинити той процес.

На думку експертів, очевидним успіхом Президента України П. Порошенка стало створення і кількарічне існування міжнародної антипутінської коаліції та проголошення і систематичне продовження секторальних санкцій ЄС та США проти Росії. На тлі численних заяв так званих «друзів Путіна» у різних країнах Європи, в тому числі й тих, що перебувають на відповідальних державних посадах, щодо скасування цих санкцій, Президенту України та МЗС України вдається цей санкційний режим підтримувати протягом вже кількох років. Особливо вагомим відзначають зближення офіційних позицій стосовно Росії між Україною та США. Американські санкції проти Росії постійно розширюються і завдають їй чим далі відчутних втрат. США виступає проти проекту «Північний потік-2», що співпадає з інтересами та позицією України. Україна нарешті отримала сучасну легальну зброю від Сполучених Штатів, які заявили що будуть продовжувати допомагати нашій державі у зміцненні її обороноздатності.

Україна припинила свою участь в структурах СНД та закрила своє представництво в цій підконтрольній Росії організації пострадянського штибу. Зрештою, П. Порошенко офіційно оголосив про початок процедури припинення дії великого договору між Україною і Росією про дружбу і співробітництво, черговий десятирічний термін дії якого спливає у вересні 2018 р.

З метою забезпечення незворотності курсу України на зближення з ЄС та НАТО, Порошенко ініціював внесення змін до Конституції України, які б на конституційному рівні ствердили офіційний курс України на вступ до Європейського Союзу та НАТО.

Ю. Тимошенко. Її позиціонування щодо зовнішньої політики України в силу обставин визначається статусом опозиційного політика і прослідковується через виступи і заяви. Вона обіцяє не відходити від курсу європейської інтеграції України. «Наше майбутнє – в об'єднаній Європі», – заявляє Тимошенко. До останнього часу вона не висловлювалася активно стосовно вступу України в блок НАТО. Але після оприлюднення заяв Порошенка про приєднання до Конституції України відповідного положення, не коментуючи цю пропозицію, виступила з власною ініці-

Юлія Тимошенко

ативою – закликала учасників виборчих перегонів підписати спільний меморандум про дотримання курсу України на вступ до ЄС і до блоку НАТО. Разом з тим, можливо припустити, що фракція «Батьківщина» у парламенті в разі голосування пропонує змін до Конституції України скоріше за все буде голосувати «за». Наскільки послідовно і активно в подальшому Ю. Тимошенко буде притримуватися цієї лінії може показати тільки час.

Також викликає питання практичне ставлення Ю. Тимошенко до співвідношення експорту-імпорту української економіки. Це питання пов'язане з її минулим досвідом перебування у владі. Адже, коли вона перший раз очолювала український уряд після Помаранчевої революції, то вона та члени її команди в уряді забезпечили пріоритет імпортерам в Україну, що за підсумками 2005 р. призвело до від'ємного сальдо української економіки, падіння курсу гривні та на цьому тлі поглибленню конфлікту з президентом В. Ющенком і політичній кризі, за підсумками якої тоді Янукович повернувся у владу. Чи врахує вона помилки минулого?

ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКА

П. Порошенко. Привертає увагу, що він за час перебування у владі зробив суттєві зрушення у формуванні суспільного світогляду в Україні на хвилі перемоги Революції гідності та війни з Росією. П. Порошенко активно сприяє впровадженню національно-патріотичної ідеології. Підкреслена увага надається ствердженню правди про український національно-визвольний рух і його визначних діячів. Ухвалено справді революційний комплекс законів про так звану «декомунізацію» і, нарешті, заборонено діяльність Комуністичної партії України та поширення комуністичної ідеології. Порошенко підтримує широкі відзначення 100-річчя Української революції 1917 – 1921 рр. і бере в них безпосередню участь. За його ініціативою у Збройних силах України запроваджується легендарне вітання борців за волю України: «Слава Україні! Героям Слава!». А рядки і музика з Гімну ОУН «Зродились ми великої години...» стали основою офіційного стройового маршу українського війська.

П. Порошенку вдалося зробити прорив у справі духовного звільнення України з-під московського рабства. За підтримки церковних ієрархів та абсолютної більшості Верховної ради України він зміг провести вдалі переговори з Вселенською Патріархією і домовитися про підтримку з її боку прагнень України до створення єдиної Помісної Української Православної

Церкви. І останні рішення Архієрейського собору Константинопольського Патріархату засвідчили, що цей процес вже реально розпочався відповідно до церковних канонів. Спроби московського патріарха Кирила в останній момент завадити початку офіційної процедури надання Томосу на автокефалію Українській церкві зазнали розгромної невдачі. Вселенський Патріарх Варфоломій офіційно підтвердив, що рішення про надання Україні такого Томосу фактично вже ухвалене і відбувається незворотній процес його імплементації.

Порошенко підтримує ідеї щодо здійснення децентралізації в Україні, суть яких полягає у поступовому перенесенні центру організації повсякденного життя людей на рівень місцевих громад і збільшення їх реальної автономії від центру. Цей процес проходить поки що неоднозначно. Головні проблеми на місцях – нестача коштів на освіту, медичне обслуговування людей, культуру. Але за оцінкою експертів, все ж в своїй основі такий курс є правильним і має велику перспективу в разі наближення тут українських стандартів до європейських засад. За його підтримки відбувається спроба реформування освіти, медицини, судової системи, створення Антикорупційних органів. Не все тут є однозначним. Як на експертному рівні, так і на рівні значної кількості населення, характер і зміст впроваджуваних реформ має як позитивні, так і різко негативні оцінки. Пошук оптимальних моделей тут ще триває. Але слід відзначити, що принаймні спроба щось змінити є. А життя остаточно покаже – чи то були реформи на покращення ситуації у цих галузях, чи на її погіршення. Він анонсує свою позицію щодо зняття (чи обмеження) сумнозвоні «депутатської недоторканості» і зробив для цього реальні кроки на рівні процесу внесення змін до Конституції. Разом з тим, в питаннях впровадження нового виборчого кодексу в Україні особиста позиція П. Порошенка поки що ним не акцентується.

Ю. Тимошенко. У проголошеному нею «Новому курсі України» задекларовано цілу низку реформ внутрішньої політики України. Серед пропозицій від Тимошенко: запровадження в Україні «парламентської форми правління канцлерського типу», проведення виборів до Верховної Ради у два тури, а також створення Національної асамблеї самоврядності, яка б діяла «як друга палата парламенту» з дуже великими повноваженнями та складалася із голів профільних громадських асоціацій, моральних і духовних лідерів. Вона анонсує проведення радикальних змін Конституції України шляхом загального референдуму. Слід зазначити, що частину цих ідей експертне середовище ставить під значний сумнів щодо їх практичної доцільності. Особливо це стосується Національної асамблеї самоврядності, принцип відбору діячів до якої поки що є незрозумілим. А досвід створення при органах державної влади України громадських рад засвідчує, що до їхнього складу попадають далеко не ідеальні діячі, а сама діяльність таких рад дуже часто буває або формальним освяченням дій того чи іншого органу, або відверто лобістською. Але очевидно, надалі деталі пропонує Ю. Тимошенко змін внутрішнього життя в Україні будуть розкриватися ширше і можливо буде скласти більш повне враження про її «Новий курс України».

«ХОЧУ, АБИ СВІТ ЗНАВ НАШИХ ГЕРОЇВ, А СЕРЕД НИХ - ЮРІЯ ГОРАЙСЬКОГО»

...я в бою за волю пішов в далечінь,
За правду і долю нових поколінь,
За тих, хто у морі далеко
І крилами лелеки повернеться живі...

Лілія МУСІХІНА

Про друзів, що пішли у вічність, писати важко. Про друзів, які загинули на війні, захищаючи тебе і твою дитину, писати вдвічі важче.

Мені пощастило, – я не просто знала його. Мені за честь було звати його другом.

Ми познайомились як волонтер – керівник волонтерського корпусу Самооборони Майдану – після революції країна відразу потрапила у війну, і часу віддихуватися чи придумувати нові організації у нас не було. Я з ройової 4 чоти 15 сотні Самооборони майдану відразу стала військовим волонтером, а коли і як стала керівником, – навіть не пригадую. Дуже навіть може бути, що це я прочитала на якійсь грамоті, що поступово з'являлись у нас на стіні та людина, якій була дуже небайдужа доля «збараських хлопців». Про те, що Юра – голова райдержадміністрації я дізналась пізніше. І не повірила. Чинovníки завжди видавались мені черствими, відгородженими від людей десятиметровими парканами, схованими за спинами своїх пригодованих холуїв.

Юрка був не таким. Шовечора він із товаришами приїздив до нас, аби порадитись, допомогти щось робити, підтримати. Мабуть, важко уявити, але Юрка завзято різав трави для чаїв, які ми продавали закордоном, аби заробити гроші для солдатів, розмальовував пряники, сортував ліки для аптечок та змотував та пакував у кульочки джуги Есмарха. Він вантажив машини, що вирушали на фронт, тягав десятки коробок із берцями та носив бронжилети. Він був сильним: те, що я ледь підіймала, переносив заввиграшки, наче дитина повітряну кульку.

Я можу говорити про нього довго. Про те, що кожного мобілізованого та добровольця у своєму районі він знав особисто і не просто знав, а пам'ятав розмір його форми, взуття, і, може, навіть, групу крові. Я не переставала дивуватись йому: цілий день він вирішував десь якісь питання, він працював на Штабі у Збаражі, а потім встигав ще до нас, аби допомогти. Коли він спав? Де в нього брались сили?..

Але Юрка все одно відчував, що він віддає Україні не все, що повинен. Не раз, везучи мене, втомлену додому, він стискав кермо так, що аж біліли кісточки на руках і говорив, наче мантру: «Соромно мені, Лілюська, соромно. Такі хлопці молоді ідуть, такі діти воюють, а я тут – здоровий хлоп, сиджу. Чого сиджу?».

І він ледь не плакав.

Він був непересічною людиною. І я дуже хочу, аби світ знав наших українських героїв, а серед них – нашого Юрку – «Моль». Юрія Горайського...

***

Ми були не просто чоловіком і дружиною, – ми були друзями і партнерами.

Вона відчиняє мені двері. Від дня смерті Юри, її чоловіка, минуло уже досить часу, а в її очах і досі неприхована туга і біль. Юрка пішов, залишивши їй двох донечок із такою ж негнучкою собою, як у нього і такими ж виразними

красивими очима, як у неї. Вона заводить мене у кімнату, робить каву. Не можна говорити про Юрку без кави.

(Юр, ти знаєш, після твоєї смерті уся кава світу має гіркувато-солоний присмак сліз. Ми пробуємо її пити так, як із тобою пили – з зефіром. Але й зефір чомусь солоний і зовсім не такий смачний, коли ми разом ласували у нас на Штабі...)

Зрештою, всідаємось. Ми давно вже знайомі, і нам завжди є про що і поговорити, і помовчати. Сьогодні ми будемо говорити, мовчати і говорити знову про Юру. До кімнати заходить Яринка – старша дочка, посміхається і на мить мені здається, що у ніжних дівочих ризах оживає він. Та сама посмішка, ті ж промінчики в очах, ті ж ямочки на щоках...

– Я на хвилинку... – Яринка щось бере у кімнати і вистрибує. Їй уже двадцять. Доросла.

(Юр, як вона схожа на тебе! А менша, Мирослава, взагалі твоя копія. От тільки за той час, що тебе немає, витягнулась, як молоденька тополька, риси обличчя загострились, стала якась суворіша, наче аж постаріла, коли так можна сказати про шістнадцятилітнє пташеня...)

Підіймається пара над кавою, мигає червона лампочка на диктофоні.

– Наталю, як ви познайомились?

– Ми познайомились навесні, тоді ми разом навчалися в Академії народного господарства. Ми пили каву з друзями у кав'ярні, а Юра там був зі своїми товаришами. Позаду бармена, за стійкою, було дзеркало, і в ньому я побачила Юру, а Юра побачив мене. І в ту ж секунду я зрозуміла, що це – він, той, про кого мріяла з дитинства. Виявляється, він також мене помітив, а за три дні нас познайомили і ми почали зустрічатися. Ми зустрічалися близько року і, зрештою, вирішили одружитися. Ми були

дуже молоді – нам обом було по вісімнадцять лише, але ми любили один одного і хотіли бути разом завжди. І в такому стані ейфорії ми прожили багато років і були щасливі разом. І все в нас було, як в казці. Ми були не просто чоловіком і дружиною, – ми були друзями і напарниками.

Все було дуже органічно, ми відразу захотіли дітей, захотіли власне гніздо. Юра був водночас добрий і ніжний, але харизматичний, з характером... Він завжди оберігав мене від усього, навіть під час війни не дозволяв опускатися в реальність, я була абсолютно захищеною. Словом, ми були дуже щасливими.

А як ми раділи, коли народилися наші дітки, нам було страшно, бо ми самі ще молоді, але завдяки батькам, які нас підстраховували, допомагали нам, все було добре.

Ніколи в житті нас не виникало відчуття, що нам треба шукати якогось щастя десь на Карибах, в Японії, чи ще деінде, нам було абсолютно комфортно вдома, в нашому садку. Найкращий відпочинок для нас завжди був вдома.

Юрка був такий, що за що би не брався, – до всього руки лежали, але йому найкомфортніше було працювати на себе, через те ми планували приватний бізнес. Та не все так складалось, як хотілось: він змушений був поїхати до Києва на роботу, але до столиці ми не переїхали, тому що це було не те, що потрібно ні мені, ні Юрі, ні дітям: вони тут босі ціле літо гасали, Юра вчив їх, стріляти їздити на машині чи на велосипедах, тут органічне нам, близьке з природою життя, а тому ми завжди залишалися в Збаражі.

Юра завжди багато і важко працював, і планував так робити й надалі, але почався Майдан, і все наше життя змінилось. Ми допомагали грішми, речами і всім, що було потрібно. Ми дуже хвилювалися, це були страшенно болю-

чі часи, в нас навіть діти розділяють наше життя до Майдану, – те безмежне щастя, – і коли пішов Майдан – постійні сльози, хвилювання... Юра дуже собі дорікав, що не міг поїхати на Майдан, і скільки б не робив, йому завжди здавалось, що він робить мало для людей, для України.

Ночами Юра з іншими хлопцями-мисливцями просто патрулювали район, адже буквально після перших розстрілів молоді люди почали шукати своєї справедливості, і нерідко дозволяли собі якісь неприпустимі вчинки. Вони просто їздили, не спали, хвилювались, одного разу затримали автобус із «Беркутом», який їхав на Київ.

Мушу сказати, що можливість державної роботи в нього була завжди, але він усіляко уникав її, тому що бачив, що він не зможе бути гнучким і лояльним по відношенню до нечесності, корупції, якихось махінацій, але сталося, що по закінченню майдану, шукали якусь людину, яка би на певний час, як скинуть регіоналів у нас в Збаражі, обійняла би посаду голови райдержадміністрації.

Юрі запропонували і він погодився. Що я можу сказати? це така людина, яка, коли віддається якійсь справі, все інше стає в чергу. А робота голови РДА, якщо робити її чесно, – це служіння людям, чиста благодійність.

Ця робота йому сподобалась і він повністю віддався їй. І Юра був людяним і терплячий до людей, що дуже важливо, адже немало різних випадків трапляється, і я по сей день, коли при ходжу на могили, зустрічаю там різних бабусь, які плачуть за ним, бо кожній він чимось допоміг.

Насправді, дуже складно жити з такими людьми. Та я не помилилась в виборі чоловіка, я дуже щаслива, єдине, що це дуже прикро, що таких людей майже немає. Вони, я переконана, повинні формувати актив у містах і містечках країни для того, щоби відстоювати наші національні права аби права людини зокрема. Зараз на думку спадають якісь моменти, коли робилися якісь добрі справи, коли не спали ночами, коли він після роботи їхав і ще займався тим, щоб допомагати хлопцям, які на фронт ішли...

– Ти можеш розказати про те, як Юра сам приносив рідним звістку про загибель на війні їхніх рідних?

Перший наш загиблий... Нам тоді подзвонили вночі... Не зважаючи на те, що Юра працював вже головою адміністрації, він і далі продовжував далі ночами патрулювати район. Часом йому вже звертали увагу, що, мовляв, уже якось не пасує, але для Юри не було шаблонів поведінки, він не визнавав жодної субординації. Пригадую, приїхав він вночі додому і десь о третій ночі, коли не помиляюсь, подзвонили, що його везуть загиблого. Юра кинувся дзвонити усім, але ні до кого не міг додзвонитись. Тоді він зібрався і сам поїхав зустрічатися.

Він дуже важко переживав загибель наших хлопців. Настільки хвилювався, він настільки через себе пропускав все, що сам зустрічав, часом їхав до батьків, аби повідомити їм важку звістку і попросити вибачення.

Може, ти й не повіриш, але коли привезли тіло Андрія Чабана, він просто вдома після того сидів і плакав. Він! Дорослий чоловік!

Продовження в наступному числі.

З 18 по 19 серпня у Моринцях пройшов ювілейний п'ятий «Ше.Fest»

Цьогорічне гасло «Талант бути вільним» про ген волі, властивий українцям. Ідея проведення Шевченківського фестивалю виникла у 2013 році. Відтоді щороку ШЕродина (команда організаторів) розширюється. Долучаються волонтери з різних міст України і не тільки, усі небадужі українці. Зокрема, на «Великій ідеї» – крауд-фандинговій платформі було зібрано частину коштів для проведення фестивалю. Цьогоріч організаторами виступили ВГО «Молодий Народний Рух», Моринська сільська рада, ВО «Свобода» та інші партнери та друзі.

Є моменти, коли вже відомі і прочитані тексти сприймаються по-новому, вкладається глибший зміст. Кожне покоління знаходить для себе гасла/рядки/слова, які є для них актуальними. Творчість Кобзаря багатогранна, тому фестиваль – це поєднання музичної сцени, просвітницької галявини та художньої. Для найменших учасників діяла дитяча галявина, де кожен міг помалювати, сплести для себе ляльку-мотанку чи солом'яного птаха. Приемною подією став виступ від дитячої студії козацьких бойових мистецтв «Герць». Також проходив конкурс на краще читання вірша Тараса Шевченка – переможців було декілька, адже вибрати когось одного просто неможливо – настільки дітки прекрасно декламували поезію.

Кожен відвідувач міг прийняти участь у майстер-класах, придбати для себе сувенір унікальних українських виробів ручної роботи. Також діяли різноманітні фуд-корт, де можна було побалувати себе усілякими смаколикками.

Цього року організатори продовжили театральну традицію фестивалю. Виставу «Назар Стодоля» за однойменною п'єсою Тараса Шевченка глядачі побачили у виконанні акторів Кіровоградського академічного обласного українського музично-драматичного театру ім.М.Л.Кропивницького. Це був аншлаг! Всент заповнені місця в Будинку культури і

«ШЕ.FEST» 2018

задоволені глядачі. Для багатьох це було вперше – побачити «Назара Стодолу» на сцені. Та це не всі театральні сюрпризи від організаторів. Про історію стосунків Тараса Шевченка і княжни Варвари Репіної повідали Роман Вертельник і Галина Стефанова на театральній зустрічі «Поет і княжна».

ВСІМ БОРЦЮ!

У дворі Хати чумака усі охочі куштували одну з улюблених страв Тараса Шевченка – борщ з карасями. Гастро-рекорд (понад 120 літрів, 5 годин приготування і 500 порцій!) став можливим завдяки Галині Лосевій – бренд-шефу ресторану «Трипілля», засновниці замиського сімейного клубу «Трипільське коло». Черга була величезна та всі терпляче чекали порцію незвичної страви. Їли і дорослі, і діти, бо це було надзвичайно смачно.

Ще одним рекордом запам'ятався «Ше.Fest» 2018: на полотні жовтого кольору (розмір 10x15 метрів) зобразили карту України з цитат творів Тараса Шевченка. Кожен охочий міг долучитися до процесу, а під час вечірнього концерту полотно винесли на стадіон, де була головна сцена. Перший вечір відпочивали під музику українських гуртів «Mystery», «Go-a», «Ангажемент на вівторок», «Тінь Сонця». Ведучі концертної програми Олександр Висоцький та Юрій Шивала заряджали глядачів неймовірною енергетикою та настроєм.

Казан борщу з карасями

ПРОСВІТНИЦЬКА ГАЛЯВИНА

Василь Шкляр, Сашко Лірник, Пилип Ілленко – це не повний перелік тих, кого можна було послухати, побачити на Просвітницькій галявині. Ко-

ординатори галявини Наталія Ярошенко та Тетяна Сапсай потурбувалися аби в режимі нон-стоп була і музика, і читання, і лекції. На цій локації виступали музичні гурти «Тільки Світло», «Теорема Андрієвського», «Сонце в кишені», «Рогока», «adm:t». Також відбувся поетичний «Ше.батл». Глядачі

Карта України з цитат Шевченка

Команда фестивалю

оплесками обирали переможця в декілька турів.

НІЧ НЕ ДЛЯ СНУ – ДЛЯ МУЗИКИ

У програмі також був запланований нічний концерт (у ніч з суботи на неділю). Нічна акустика передбачала виступ гуртів «Незабуті», «СонЦе», «July 8», «Ауд. 238». Та погода внесла свої корективи – через дощ сцену під відкритим небом довелося демонтувати. Та «Незабутих» послухати вдалося.

Біля ватри серед наметів в останню фестивальну ніч зібралися усі, хто не спав, не наспівався чи просто прийшов на звуки гітари. До ранку з кількох десятків «бардів» лишилось четверо. На світанку під «добрий ранок, Україно!» почали виповзати з наметів виспані (чи не дуже) фестивалювники. Ювілейний «Ше.Fest» був яскравим, патріотичним та незабутнім.

Ніна СКОЧКО
Фото надані прес-центром «Ше.Фесту»